

Olivija Saranienė

**NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO TEIKĖJŲ VEIKLOS KOKYBĖS
IŠORINIS VERTINIMAS:
PIRMOSIOS PATIRTYS, IŽVALGOS IR REZULTATAI**

**Vilnius
2018**

TURINYS

Įvadas	3
1. NVŠ veiklos kokybės vertintojų rengimas.....	4
2. NVŠ teikėjų veiklos kokybės vertinimas.....	5
2.1. Vertinimo proceso apžvalga	5
2.2. Vertinimo metodikos taikymas	7
3. NVŠ teikėjų veiklos kokybės vertinimo rezultatai.....	8
4. Išvados.....	9
5. Rekomendacijos.....	10

ĮVADAS

Dėmesys neformaliojo vaikų švietimo (toliau – NVŠ) teikėjų veiklos kokybei yra dėsningas ir suprantamas – pastaraisiais metais labai išaugo šios srities finansavimas, padaugėjo teikėjų, įgyvendinančių NVŠ programas, ir tai turėjo įtakos vaikų užimtumo kiekybinių rodiklių pokyčiams. Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plane numatyto II prioriteto 2.2.2. Darbas „Neformalaus švietimo plėtra, didinant jo teikėjų įvairovę, prieinamumą ir gerinant kokybę“ įpareigojo rūpintis NVŠ kokybe, t.y. parengti kokybės užtikrinimo modelį ir jį išbandyti ne mažiau kaip 5 savivaldybėse.

Neformaliojo vaikų švietimo teikėjų veiklos kokybės bandomasis išorinis vertinimas vyko 2018 m. pavasarį ir apėmė kelis etapus – nuo savivaldybių, teikėjų ir vertintojų atrankos iki rezultatų pristatymo ir siūlymų eksperimentinei metodikai tobulinti teikimo.

Bandomojo projekto metu Neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo eksperimentinė metodika buvo išbandyta Prienų, Plungės, Ukmergės, Utenos, Tauragės rajonų ir Visagino savivaldybėse, stebint ir vertinant jų teritorijose veikiančių 4 NVŠ teikėjų veiklas.

Šiuo tekstu siekiama trumpai pristatyti NVŠ teikėjų veiklos kokybės išorės vertintojų rengimo programą, aptarti pirmųjų vertinimų rezultatus bei, remiantis apibendrintomis vertintojų išvalgomis, suformuluoti kai kuriuos siūlymus metodikai ir procesui tobulinti.

1. NVŠ veiklos kokybės vertintojų rengimas

2018 m. kovo 21 – 23 d. įvyko NVŠ teikėjų veiklos kokybės išorės vertintojų ir eksperimente dalyvaujančių savivaldybių administracijų švietimo darbuotojų mokymai „Pasirengimas NVŠ ir jo teikėjų veiklos kokybės užtikrinimo eksperimentinės metodikos išbandymui“.

Mokymų metu buvo siekiama parengti atrinktus išorės vertintojus dirbti pagal eksperimentinę metodiką bandomosiose savivaldybėse: buvo pristatyti NVŠ reglamentuojantys dokumentai, išanalizuota eksperimentinė metodika, aptarti NVŠ teikėjų veiklos kokybės įsivertinimo ir kiti kontekstiniai duomenys, parengtas veiksmų planas ir pan. Atsižvelgiant į šiuos tikslus ir uždavinius, mokymų programoje buvo numatytos 10 temų. Tenka pripažinti, kad pasirengimą metodikos išbandymui palengvino tai, kad atrinktieji vertintojai turėjo nemenkos bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo patirties (kaip vėliau paaiškėjo, ši aplinkybė turėjo didelės įtakos viso eksperimento sėkmei; plačiau apie tai – kituose skyreliuose), todėl mokymų metu labiau gilintasi būtent į NVŠ ir Formalųjų švietimą papildančio ugdymo (toliau – FŠPU) specifiką.

NVŠ ir FŠPU vietą švietimo sistemoje, reikalavimus programoms, valstybės ir savivaldybių lūkesčius NVŠ kokybei pristatė ŠMM ir pavaldžių institucijų atstovai.

Mokymuose dalyvavę bandomųjų savivaldybių administracijų švietimo skyrių darbuotojai vertintojams pristatė savivaldybių socialinį kontekstą, NVŠ strategijos, kryptių, būklės apžvalgas, kartu su patyrusiais vertintojais nagrinėjo NVŠ teikėjų veiklos kokybės įsivertinimo duomenis, juos komentavo, atsakė į vertintojų klausimus.

Pagrindinė mokymų dalis buvo skirta nuodugniam vertintojų susipažinimui su eksperimentine metodika ir duomenų rinkimo metodų bei šaltinių aptarimui. Vertintojai išnagrinėjo rodiklių sistemą, detaliam planavo išorinio vertinimo procesą, rengė skirtingų focus grupių klausimynų projektus, tarėsi dėl techninių ir procedūrinių klausimų (pvz., vertintojų vaidmenų, pareigų pasiskirstymo, rodiklių lentelės pildymo, išvadų formulavimo ir kt.).

Mokymų pabaigoje baigiamuosius akcentus sudėliojo ŠMM ir NMVA atstovai.

2. NVŠ teikėjų veiklos kokybės vertinimas

2.1. Proceso apžvalga

Apibendrinami NVŠ teikėjų veiklos kokybės išorinio vertinimo patirtį, išorės vertintojai teikė grįžtamąjį ryšį apie pasirengimą vertinimui, vertinimo trukmę, komandos dydį ir narių funkcijas, vertinimo duomenų rinkimą ir ataskaitos rengimą.

Vertintojų teigimu, **pasirengimas vertinimui** buvo tinkamas. Vertintojai atkreipia dėmesį į šias pasirengimo sėkmingumui turėjusias įtakos aplinkybes:

- pasirengimas sėkmingas, kai teikėjas laiku pateikia išsamią įsivertinimo ataskaitą (Metodikos 2 priedą);
- rengiantis labai padeda teikėjo paskelbta informacija internete (jeigu yra);
- pasirengimas būtų dar sklandesnis, jei savivaldybės deleguotas atstovas parengtų konkrečią teikėjo kontekstinę informaciją.

Vertintojai pastebėjo, kad beveik visais atvejais **vertinimo trukmė** (2 – 3 dienos) buvo optimali:

- vertinimo trukmė ypač tinkama tuo atveju, kai teikėjas laiku ir išsamiai užpildo Metodikos 2 priedą (veiklos kokybės įsivertinimo ataskaitą);
- vertinimo procesas galėtų trukti 1 dieną, kai teikėjas vykdo vieną programą;
- vertinimo procesas turėtų trukti ilgiau tais atvejais, kai teikėjas veiklas vykdo keliose vietovėse/pastatuose/labai įvairiu laiku.

Teikdami grįžtamąjį ryšį išorės vertintojai teigė, kad beveik visais atvejais **vertintojų grupės dydis ir funkcijų pasiskirstymas** buvo tinkamas, išskyrus pavienius atvejus, kai:

- komanda buvo per maža vertinant didelę meno mokyklą;
- komanda buvo per didelė vertinant vieno teikėjo vieną programą.

Vertintojai pateikė keletą pastabų dėl funkcijų pa(si)skirstymo komandoje:

- NMVA direktorius įsakymu turi skirti komandos vadovą;
- ataskaitą rašyti turi visi komandos nariai;
- turi būti aiškiau apibrėžtos savivaldybės deleguoto atstovo funkcijos.

Vertintojų teigimu, dauguma vertinimo **duomenų rinkimo metodų** buvo tikslingi ir pakankami. Daugiau diskusijų kelia tik ugdymo proceso stebėjimas – Metodikoje užfiksuota nuostata, kad procesas stebimas tik išimtiniais atvejais, o vertintojų patirtis leidžia formuluoti šias įžvalgas:

- tais atvejais, kai vertintojai turėjo galimybę stebėti procesą, tai buvo naudinga praktika;
- tai būtų apskritai svarbi ir reikalinga praktika;
- galima būtų stebėti pasiūlytus užsiėmimus arba stebėti nefiksuojant;
- bet kuriuo atveju kol kas nėra parengtos užsiėmimų stebėjimo formos.

Vertinimo rezultatų apibendrinimas ir **ataskaitos teikėjui rengimas** didesnių rūpesčių išorės vertintojams nesukėlė. Suprasdami ataskaitos svarbą ir siekdami kuo geresnės jos kokybės, vertintojai pateikė keletą siūlymų:

- parengti detalesnes rodiklių iliustracijas;
- susitarti dėl ataskaitų apimties;

- pažinti ir pripažinti teikėjo kontekstą;
- patikslinti, ar +5-3 yra teikėjui skelbiamų išvadų minimumas, ar maksimumas.

Remdamiesi aukščiau išsakytomis išvalgomis, vertinimo proceso metu įgyta patirtimi ir pastebėjimais, išorės vertintojai teigia, kad NVŠ teikėjų veiklos vertinimas – naudingas procesas: suteikia teikėjui galimybę girdėti vaikų, tėvų, kolektyvo ir vertintojų nuomonę, atkreipia dėmesį į ugdymo procesą ir nuteikia pozityviems pokyčiams.

2.2. Vertinimo metodikos taikymo analizė

Analizuojant vertintojų pateiktą grįžtamąjį ryšį apie eksperimentinės metodikos NVŠ kokybės rodiklių turinį, pastebėtina, kad iš esmės visų 4 sričių 13 rodiklių turiniui vertintojai pritarė, pateikę keletą pastabų šiais aspektais:

- dėl kokybės lygių aprašymų būtinumo;
- dėl kai kurių rodiklių/požymių pergrupavimo, jungimo;
- dėl metodikos taikymo specifiškumo laisvųjų mokytojų atveju;
- dėl finansinės veiklos vertinimo kompetencijų;
- dėl turinio ir patalpų pritaikymo SUP turintiems mokiniams vertinimo;
- dėl teikėjo bazės vertinimo, kai naudojamosi mokyklų ir kt. patalpomis;
- dėl teikėjo vizijos, misijos, tikslų vertinimo, kai pagal įstaigos specifiką tai nesiejama su NVŠ.

Išorės vertintojai atkreipia atsakingų/suinteresuotų institucijų dėmesį, kad kilo problemų pildant Savivaldybių neformaliojo vaikų švietimo rodiklių lentelę (Metodikos 1 priedą) – Mokinių registras pateikia ne visus ir ne visada pakankamai patikimus NVŠ duomenis, KTPRR pageidaujamos informacijos taip pat neteikė.

3. NVŠ teikėjų veiklos kokybės išorinio vertinimo rezultatai

Analizuojant vertintojų pateiktas ataskaitas (N=24) buvo siekiama apibendrinti išskirtus stipriuosius ir tobulintinus NVŠ teikėjų veiklos aspektus, išvelgti galimas veiklos kokybės tendencijas.

Apibendrinti vertinimo duomenys (N=24)

1 lentelė

Sritis	Rodiklis	Stipru (aukštas vertinimo lygis)	Tobulintina (vidutiniškas vertinimo lygis)
1. Pasiekimai ir pažanga	1.1. Ugdymosi tikslai, pasiekimai, vertinimas	3	9
	1.2. Asmenybės augimas	17	3
	1.3. Grįžtamasis ryšys	1	5
2. Ugdymo organizavimas	2.4. Mokytojo kvalifikacija, tobulėjimas	10	5
	2.5. Veiklų prieinamumas	16	2
	2.6. Ugdymo programa	8	9
	2.7. Personalo vadyba	6	2
	2.8. Bendradarbiavimas ir bendravimas	10	7
	2.9. Ugdymo individualizavimas	9	2
3. Ugdymo(si) aplinka	3.10. Fizinė aplinka ir priemonės	10	12
	3.11. Psichologinė aplinka	14	0
4. Lyderystė ir vadyba	4.12. Vizija, misija, tikslai	6	6
	4.13. Duomenimis grįstas sprendimų priėmimas	8	13

Kaip matyti iš 1 lentelėje pateiktų duomenų, kaip stiprieji veiklos aspektai NVŠ teikėjų veiklos kokybės vertinimo ataskaitose dažniausiai minėti rodikliai 1.2. *Asmenybės augimas*, 2.5. *Veiklų prieinamumas*, 3.11. *Psichologinė aplinka* (minėti atitinkamai 17, 16, 14 kartų; pažymėti žalia spalva). Kaip tobulintini aspektai dažniausiai išskirti 4.13. *Duomenimis grįstas sprendimų priėmimas*, 3.10. *Fizinė aplinka ir priemonės*, 2.6. *Ugdymo programos*, 1.1 *Ugdymo tikslai, pasiekimai, vertinimas* (minėti atitinkamai 13, 12, 9, 9 kartus; pažymėti violetine spalva).

Pastebėtina, kad didesnio dėmesio tobulinant teikėjų veiklą turėtų sulaukti vadybos sritis (4. *Lyderystė ir vadyba*) – šioje srityje užfiksuota sąlyginai mažiau stiprių aspektų, o teikėjų įsivertinimas ir duomenimis grįstas sprendimų priėmimas apskritai dažniausiai minėtas tarp visų tobulintinų aspektų.

4. Išvados

Išanalizavus po NVŠ teikėjų veiklos kokybės išorinio vertinimo gautą vertintojų grįžtamąjį ryšį apie procesą ir eksperimentinę metodiką, darytinos šios išvados:

- 1) NVŠ teikėjų veiklos kokybės vertinimo eksperimentinė metodika iš esmės tinkama, sritys ir dauguma rodiklių pamatuojami, leidžiantys gana objektyviai vertinti teikėjo veiklą.
- 2) NVŠ teikėjų veiklos vertinimas – naudingas procesas: suteikia teikėjui galimybę girdėti vaikų, tėvų, kolektyvo ir vertintojų nuomonę, atkreipia dėmesį į ugdymo procesą ir nuteikia pozityviems pokyčiams.
- 3) Vertinimo objektyvumą ir proceso sklandumą neretai padėjo užtikrinti teikėjo laiku pateikti išsamūs veiklos kokybės įsivertinimo duomenys (2 priedas).
- 4) Savivaldybės deleguoto atstovo veikla komandoje itin prasminga: jis pateikė svarbią, koncentruotą kontekstinę informaciją, išskyrė esminius teikėjo veiklos principus, vaidmenį vietos bendruomenėje.
- 5) Vertintojų komandų darbo konstruktyvumą ir efektyvumą užtikrinti padėjo tai, kad kiekvienoje komandoje buvo ne mažiau kaip du patyrę išorės vertintojai.
- 6) Kai kuriais atvejais, pvz., vertinant teikėjo finansinę veiklą ar FŠPU kokybę, formuojant focus grupes, vertintojams stigo gilesnių specialiųjų kompetencijų.

5. Rekomendacijos

1. Atsižvelgiant į išorės vertintojų pastabas, tobulinti kai kuriuos eksperimentinės metodikos aspektus: parengti kokybės lygių (aukštas – vidutinis – žemas) požymių aprašą, jungti/pergrupuoti kai kuriuos rodiklius ar jų požymius, aiškiai apibrėžti komandos narių funkcijas ir atsakomybę.
2. Įpareigoti NVŠ teikėjus atsakingai įsivertinti savo veiklos kokybę, pateikti laiku ir išsamiai užpildytus duomenis (Metodikos 2 priedą), stiprinti jų gebėjimus tai daryti.
3. Parengti ir IQESonline paskelbti NVŠ teikėjų veiklos kokybės įsivertinimo klausimynus.
4. Tobulinti NVŠ teikėjų veiklos kokybės išorės vertintojų kompetencijas šiomis kryptimis/temomis:
 - NVŠ įstaigų, vykdančių FŠPU, ugdymo planų, programų ypatumai, jų veiklos reglamentavimas ir geroji patirtis.
 - Focus grupių organizavimas ir pokalbių moderavimo technika.
 - Duomenų rinkimas, apdorojimas, išvadų formulavimas, teikiamų rekomendacijų suprantamumas.
 - Grįžtamojo ryšio teikimas: pozityvi komunikacija ir lankstumas.
 - Išorinio vertinimo komandos darbo organizavimas (vertintojams, neturintiems vadovaujančiojo vertintojo darbo patirties).
5. Formuojant NVŠ teikėjų veiklos kokybės išorinio vertinimo komandas laikytis principo, kad komandą turi sudaryti patyręs išorės vertintojas, NVŠ ir FŠPU specifiką išmanantis (naujai parengtas) vertintojas ir savivaldybės administracijos švietimo darbuotojas.